

Zákon směnečný a šekový

ze dne 20. prosince 1950

č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový; ve znění zákona č. 29/2000 Sb.
s účinností ke dni 1. července 2000

Tento zákon vychází ze Ženevských konvencí o směnce a šeku z roku 1930 a 1931, které sjednotily směnečné právo v zemích kontinentální Evropy a části Latinské Ameriky. V USA a Velké Británii (a v řadě dalších zemích) se toto právo vyvíjelo odlišně. Kromě toho se Ženevské konvence zabývají pouze hmotným právem směnečným (co je to směnka a jaké má náležitosti), nikoli právem procesním (neřeší například průběh soudního směnečného řízení, umořování ztracených směnek apod.). V této oblasti zůstávají ustanovení národních právních systémů nekoordinována i mezi signatáři Ženevských konvencí. Zákon komplexně řeší problematiku směnek (cizích/vlastních) a šeků. Pro oba finanční instrumenty definuje náležitosti zvláště - jde např. o: vystavení a formu; indosament (rubopis); směnečné/šekové rukojemství; stejnopisy; postih pro nepřijetí a pro neplacení; promlčení; ztracené nebo zničené směnky/šeky a vztah k zvláštním ustanovením mezinárodního práva. Dále též upravuje přijetí a splatnost směnky a druhy šeků (např. křížovaný; k zúčtování). Následují ustanovení oběma instrumentům společná. Zákon byl novelizován pouze jednou - zákonem o poštovních službách.

Struktura zákona

Část I. - Směnka cizí

§ 1-74

Oddíl první - Vystavení a forma cizí směnky

Oddíl druhý - Indosament

Oddíl třetí - Přijetí směnky

Oddíl čtvrtý - Směnečné rukojemství

Oddíl pátý - Splatnost směnky

Oddíl šestý - Placení

Oddíl sedmý - Postih pro nepřijetí a pro neplacení

Oddíl osmý - Směnečná intervence

Všeobecná ustanovení

Přijetí pro čest

Placení pro čest

Oddíl devátý - Směnečné stejnopisy a opisy

Stejnopisy

Opisy

Oddíl desátý - Změny

Oddíl jedenáctý - Promlčení

Oddíl dvanáctý - Všeobecné předpisy

Část II. - Směnka vlastní

§ 75-78

Část III. - Doplňující předpisy

§ 79-90

Oddíl první - Protest a některé jiné směnečné úkony

Oddíl druhý - Obohacení

Oddíl třetí - Ztracené nebo zničené směnky a protestní listiny

Část IV. - Zvláštní ustanovení mezinárodního práva směnečného

§ 91-98

Článek II - Šek

§ 1.-75.

Oddíl - první Vystavení a forma šeku

Oddíl druhý - Indosament

Oddíl třetí - Šekové rukojemství

Oddíl čtvrtý - Předložení a placení
Oddíl pátý - Šek křížovaný a šek k zúčtování
Oddíl šestý - Postih pro neplacení
Oddíl sedmý - Šekové stejnopisy
Oddíl osmý - Změny
Oddíl devátý - Promlčení
Oddíl desátý - Všeobecná ustanovení
Oddíl jedenáctý - Doplnující předpisy
Protest a některé jiné šekové úkony
Obohacení
Ztracené nebo zničené šeky a protestní listiny
Oddíl dvanáctý - Zvláštní ustanovení mezinárodního práva šekového

Vlastní a cizí směnka

- V případě, že výstavce bezpodmínečně slibuje osobě ve směnce uvedené, že ji zaplatí v určité době na určeném místě určitou finanční sumu, se jedná o **směnku vlastní**
- V případě, že výstavce bezpodmínečně přikazuje třetí osobě, aby osobě ve směnce uvedené finanční sumu v určitém okamžiku a na určitém místě směnku uhradila, se jedná o **směnku cizí** (třetí osoba, která má směnku proplatit, může být např. banka, u které má výstavce směnky bankovní účet). Výstavce směnky cizí je vlastně dlužníkem majitele směnky a zároveň věřitelem např. u příslušného peněžního ústavu, kde má veden účet. Vydáním cizí směnky se tak vlastně platební vztah zjednoduší na placení mezi věřitelem výstavce, tzn. majitelem směnky a dlužníkem výstavce, tj. příslušným peněžním ústavem.

Několik termínů pro lepší orientaci:

- **Směnka vlastní (SOLA)** - obsahuje závazek výstavce směnky za tuto směnku zaplatit stanovenou částku ve stanovené době. Na směnce je uvedené „za tuto směnku zaplatím“. Operace se zúčastní 2 subjekty:
 - Trasant - je to výstavce směnky, dlužník, což je osoba, která směnku vystavila a v pravém dolním rohu podepsala
 - Remitent - věřitel, je osoba, které má být zapláceno, je to tedy (první) majitel směnky
- **Směnka cizí (TRATA)** - obsahuje příkaz daný výstavcem směnky třetí osobě (tou může být např. i banka) k zaplacení směnky. Na směnce je uvedeno „za tuto směnku zaplatěte“. Operace se zúčastní 3 subjekty:
 - Trasant - výstavce směnky
 - Remitent - první majitel směnky
 - Trasát - směnečník, je to směneční dlužník, který má směnku zaplatit

V některých jazycích bývají používány pro oba typy směnek rozdílné názvy. Příkladem může být angličtina (Bill of Exchange – směnka cizí, Promissory Note – směnka vlastní). Směnka cizí je někdy v obchodní terminologii označována jako trata (angl. draft, něm. Tratte).

Základní náležitosti směnky

Označení, že jde o směnku, bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžitou sumu, jméno toho, kdo má platit, údaj splatnosti, údaj místa, kde má být placeno, jméno toho, komu nebo na jehož řád má být placeno, datum a místo vystavení směnky, podpis výstavců.

K tomu, aby byla směnka platná a umožnila tak jejímu majiteli uplatnění příslušných práv na uhrazení konkrétní finanční částky, musí obsahovat některé základní náležitosti:

- označení, že jde o směnku pojaté do vlastního textu listiny a vyjádřené v jazyku, ve kterém je tato listina sepsána
- bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžitou sumu
- jméno toho, kdo má platit (směnečník)
- údaj splatnosti
- údaj místa, kde má být placeno
- jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno (remitent)
- datum a místo vystavení směnky
- podpis výstavců

Směnka vlastní neobsahuje údaj o tom, kdo má platit (je to vždy osoba výstavce), ostatní náležitosti směnky cizí a směnky vlastní jsou stejné.

Pro platné vystavení směnky se nevyžaduje žádný speciální tiskopis ani úřední ověření podpisů. Směnka může být vystavena na listu jakéhokoli papíru nebo jiné hmoty. Může být napsána rukou, psacím strojem, nebo se může použít i předtištěných směnečných tiskopisů, které se doplní o předepsané údaje. Musí však vždy, až na některé drobné výjimky (např. v případě, kdy na směnce není uveden údaj o splatnosti, má se za to, že směnka je splatná při jejím předložení) obsahovat všechny výše zákonem stanovené podstatné náležitosti a podpisy osob podepsaných na směnce musejí být vždy vlastnoruční. Pokud by na směnce chyběla některá z výše uvedených podstatných náležitostí, potom by se jednalo s největší pravděpodobností o neplatnou směnku.

K obsahovým náležitostem směnky cizí patří

1. **Označení, že jde o směnku**, pojaté do vlastního textu listiny a vyjádřené v jazyku, ve kterém je tato listina sepsána. (Příklad: „Zaplatte za tuto směnku na řad...”)

2. **Bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžní sumu.** (Příklad: „Zaplatte... stopadesáttřicet tisíc korun českých.”) Příkaz k zaplacení musí být bezpodmínečný a nelze jej vázat na nějakou podmínku, například formulace „obdržíte-li zboží” by učinila směnku neplatnou. Příkaz musí znít na peníze, které představují zákonnou měnu v určité zemi. Druh měny se může označovat také kódem ISO, například USD, CZK, EUR, GBP.

3. **Jméno toho, kdo má platit** (směnečníka). Při použití směnky v obchodních vztazích bývá směnečníkem nejčastěji osoba, která je odběratelem zboží nebo služeb. Terminologicky se směnečník označuje jako trasát. Na směnce je uveden v levém dolním rohu (podobně jako adresát v dopise). I když zákon neuvádí požadavky na jeho přesné označení, doporučuje se uvést plné jméno, respektive obchodní název a přesnou adresu. Přesná adresa je také nutná, pokud směnka neobsahuje místo, kde má být placeno.

4. **Údaj splatnosti.** Zákon směnečný a šekový poskytuje čtyři možnosti určení splatnosti směnky:

- **Na viděnou** (příklad: zaplatte „na viděnou”, „při předložení”, „f vista”). Tyto směnky jsou splatné v okamžiku předložení směnečníkovi k proplacení. Bývají označovány jako vista směnky. Směnky na viděnou musí být předloženy k proplacení do jednoho roku od data vystavení, výstavce ale může tuto lhůtu zkrátit či prodloužit, nebo ji může indosant zkrátit.
- **Na určitý čas po viděné** (příklad: „devadesát dnů po viděné”, „třicet dnů po předložení”). Viděná u těchto směnek znamená předložení směnky směnečníkovi k přijetí/akceptu. Akcept se uskuteční podpisem směnečníka na líci směnky s uvedením data přijetí. Lhůty splatnosti se potom počítají od tohoto data. Tyto směnky bývají označovány v obchodní terminologii jako lhůtní vista směnky.
- **Na určitý čas po datu vystavení** (příklad: „šedesát dnů ode dneška”, „třicet dnů r dato”). Lhůty při této splatnosti začínají běžet již ode dne vystavení. Směnky bývají nazývány datosměnky.

- Na určitý den (příklad: „dne 15. září 2005 zaplatte...“). Datum musí být určité, nelze použít například formulaci „do třicátého června 2004“. Směnky s touto splatností bývají označovány jako fixní nebo denní směnky.
- Pokud směnka neobsahuje údaj splatnosti, je splatná na viděnou. Je-li splatnost určena jiným způsobem než stanoví zákon, je směnka neplatná. Tak by například byla neplatná směnka se splatností „třicet dnů po obdržení zboží“.

5. **Údaj místa, kde má být placeno.** Tato náležitost může být podle zákona směnečného a šekového vynechána, pak je místem platebním to místo, které je uvedeno u jména směnečníka. Směnky bývají poměrně často splatné u třetí osoby, většinou banky. Jde o tzv. směnečný domicil, směnka bývá nazývána domicilovanou. Domicil však není podstatnou náležitostí směnky. Tento údaj se uvádí v levém dolním rohu směnky pod jménem směnečníka. (Příklad: „Splatno u Československé obchodní banky, Na poříčí 24, Praha I.“) Banka, u které je směnka splatná (tzv. domiciliát), však v žádném případě není ze směnky zavázána a nemá ze směnky také žádná práva. Její uvedení proto neovlivňuje bonitu směnky.

6. Jméno toho, komu nebo **na jehož řad má být placeno.** Tato osoba bývá nazývána remitentem. Jméno remitenta je většinou uvedeno v souvislém textu listiny. (Příklad: „zaplatte firmě XY nebo na její řad“, „na řad firmy XY“, „firmě XY“)

- Vystavení cenného papíru na řad znamená, že oprávněný držitel může svá práva z cenného papíru převést na jinou osobu tzv. **rubopisem neboli indosamentem**. Převod práv je tak usnadněn a uskutečňuje se pouhým podpisem oprávněné osoby na rubu listiny. Proto není nutno o převodu práv ze směnky uzavírat smlouvu.
- Směnka je ze zákona papír na řad, doložka na řad proto nemusí být výslovně napsána. Všechny tři výše uvedené formulace označení remitenta jsou proto přípustné a také obsahově shodné. Pokud by výstavce zamýšlel, aby směnka nebyla převoditelná rubopisem, musel by použít doložku „nikoli na řad“.
- V poslední době jsou směnky často vystavovány na řad výstavce. Jde o tzv. směnku na vlastní řad, v níž výstavce uvádí sám sebe jako remitenta s tím, že teprve později se může rozhodnout, na koho směnku rubopisem převede. Formulace textu potom může například znít: „zaplatte na řad náš vlastní“.

7. **Datum a místo vystavení směnky.** Uvádí se většinou v horní části směnky (podobně jako v dopise). Datum se vyjadřuje obvykle označením dne, měsíce (slovy) a roku a musí být uvedeno vždy. Pokud není na směnce uvedeno místo vystavení, platí, že byla vystavena v místě uvedeném u výstavce (v jeho sídle).

8. **Podpis výstavce.** Výstavcem směnky cizí bývá dodavatel zboží či služeb. Svým podpisem na směnce cizí dává výstavce směnečníkovi příkaz k placení, ale také sám přijímá odpovědnost za přijetí a zaplacení směnky. Odpovědnost za přijetí směnky může vyloučit doložkou „bez postihu“. Svoji odpovědnost za zaplacení však vyloučit nemůže. Pokud by uvedl na směnce doložku bez postihu za zaplacení, platí tato doložka za nenapsanou. Při neaplacení směnky směnečníkem proto může být vůči výstavci uplatněn majitelem směnky tzv. směnečný postih.

Náležitosti směnky vlastní jsou velmi podobné směnce cizí. Neobsahují však údaj směnečníka, protože hlavním směnečným dlužníkem je sám výstavce. Náležitostí je proto pouze sedm. Navíc bezpodmínečný příkaz zaplatit je u směnky vlastní nahrazen příslibem výstavce zaplatit určitou peněžitou sumu. Jinak ustanovení uvedená v předchozí části pro náležitosti směnky cizí platí i pro směnku vlastní, případně s určitými modifikacemi.

Zvláštním případem je tzv. zastřená směnka vlastní. Má sice po formální stránce formu směnky cizí, ale její výstavce i směnečník jsou shodné osoby.

Výhodou směnky pro financování mezinárodního obchodu je její snadná obchodovatelnost. Majitel směnky tak může poměrně snadno získat finanční prostředky jejím prodejem ještě před splatností.

Tuto službu – tzv. eskontování směnek – často poskytují banky. Při eskontu si srážejí diskont, který je úměrný době splatnosti směnky a aktuální úrokové sazbě. Při eskontu směnek si však banka pro případ neplacení směněčným dlužníkem zachovává vůči původnímu majiteli směnky právo postihu.

Směnka je ze zákona papírem na řad a podobně jako u jiných papírů na řad lze všechna práva vyplývající ze směnky převést na nového majitele tzv. indosamentem (též rubopisem nebo žirem). Po technické stránce se tak děje nikoli na líci směnky, ale na jejím rubu.

Existují dva druhy rubopisů:

- **Rubopis nevyplněný**, blankoindosament, obsahuje pouhý podpis osoby, která směnku převádí (indosanta) na rubu směnky, ale nejmenuje osobu, na kterou jsou práva z tohoto cenného papíru převáděna. Takto indosovaná směnka umožňuje její převod pouhým předáním, podobně jako tomu bývá u cenných papírů vystavených na majitele.
- **Rubopis vyplněný** bývá formulován „za mne na řad XY“ nebo „plat'te na řad XY“. Obsahuje jméno osoby, na níž se směnka převádí (tzv. indosatáře), a podpis indosanta.

Indosamentem převádí majitel směnky (indosant) na indosatáře veškerá práva ze směnky. Jednotlivé indosamenty na sebe musí navazovat, tvoří tzv. nepřetržitou řadu. Prvním indosantem je vždy remitent (osoba oprávněná ze směnky v době vystavení). Pokud je směnka převáděna rubopisy vyplněnými, musí být indosatář vždy podepsán v následujícím rubopisu jako indosant. U nevyplněných rubopisů (mohou se střídat s vyplněnými) není indosatář na směnce výslovně jmenován.

Nepřetržitost řady rubopisů má význam ze dvou důvodů. Na jejím základě může držitel směnky prokázat, že je jejím oprávněným majitelem. Kromě toho má nepřetržitá řada rubopisů význam z hlediska směněčného postihu. Indosant totiž zůstává ze směnky zavázán každému pozdějšímu majiteli směnky, pokud by směnka nebyla akceptována nebo zaplacená. Tento svůj závazek však může v indosamentu vyloučit doložkou „bez postihu“.

Základní práva a povinnosti majitele směnky

Základní práva:

- držba originálu směnky, eventuálně uložení směnky do banky
- možnost nabídnout směnku k odkupu
- možnost použít směnku k placení jiných závazků, k obchodování

Základní povinnosti:

- předložení směnky přímému dlužníkovi k proplacení
- pořízení protestu, kde je k výkonu některých práv ze směnky třeba
- přijetí částečného plnění na směnku

Základní práva a povinnosti dlužníka směnky

Základní práva:

- aby mu směnka byla fakticky v místě platebním předložena v originále (v případě, že mu není předložen originál, nemusí platit)
- oproti úplnému zaplacení směnky požadovat vrácení originálu směnky

Základní povinnosti:

- při předložení originálu směnky oprávněným majitelem směnku uhradit

Směnečný protest

Odepření přijetí nebo neplacení směnky musí být zajištěno veřejnou listinou, tzv. směnečným protestem, který musí být učiněn buď soudem nebo notářem nebo obecním úřadem. Ke směnečnému protestu jsou stanoveny určité lhůty (např. v případě protestu pro neplacení musí být protest učiněn v případě, že je směnka splatná v určitý den, v některý ze dvou pracovních dní následujících po dni splatnosti) a v případě, že tyto lhůty nejsou dodrženy, jsou některé postihové nároky neuplatnitelné (např. vůči dalším osobám, které se na směnku podepsaly a které jsou směnečně zavázané - tzv. nepřímí dlužníci).

V případě, že je na směnkách doložka "**bez útrat**" nebo "**bez protestu**", odpadá taková povinnost zajišťovat směnečný protest pro zachování postihových práv, a proto doporučujeme na směnku vždy takovou doložku připojit a nechat ji podepsat výstavcem a eventuálně dalšími osobami.

Směnečný platební rozkaz

V případě, že směnka není v termínu proplacena, a předloží-li žalobce originál směnky, o jejíž pravosti není důvod pochybovat, a další listiny k uplatnění práva, např. protestní listiny, pokud na směnce není doložka "bez protestu" nebo "bez útrat", vydá na jeho návrh soud směnečný platební rozkaz, v němž žalovanému uloží, aby do tří dnů zaplatil požadovanou částku a náklady řízení nebo aby v téže lhůtě podal námitky, v nichž musí uvést vše, co proti platebnímu rozkazu namítá.

V případě, že žalovaný uvede ve stanovené lhůtě 3 dnů námitky, které by po uplynutí této lhůty chtěl doplnit, soud takové dodatečně uplatněné námitky odmítne. Nelze-li návrhu na vydání platebního rozkazu vyhovět nebo podá-li žalovaný včas námitky, nařídí soud jednání. Nepodá-li žalovaný včas námitky nebo vezme-li je zpět, má směnečný platební rozkaz účinky pravomocného rozsudku, tzn. že je exekučním titulem, který lze vykonat jedním ze způsobů exekuce na peněžité plnění.

Věcně příslušnými soudy k projednání návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu jsou krajské soudy, místně příslušnými soudy jsou obecné soudy žalovaného, tzn. soudy, v jehož obvodu má žalovaný bydliště nebo sídlo. Vedle tohoto obecného soudu žalovaného je k řízení příslušný také soud, v jehož obvodu je platební místo směnky.

Směnečný aval

V mezinárodním obchodu se pro zlepšení bonity směnky často používá směnečný aval, kdy se za směnečného dlužníka zaručuje třetí osoba jako směnečný rukojmí. Rukojemský závazek může být převzat za kteroukoli osobu zavázanou ze směnky: za výstavce nebo akceptanta směnky cizí, za výstavce směnky vlastní, za indosanty. Na směnce proto může být uvedeno několik avalů.

Rukojmí (avalista) se na směnce vždy zavazuje svým podpisem a zpravidla s uvedením osoby, za kterou ručí (avaláta). Příkladem rukojemské doložky může být formulace: „jako rukojmí za výstavce“, „per aval za akceptanta“ apod. Pokud avalát uveden není, platí, že rukojmí ručí za výstavce. Směnečný rukojmí je zavázán stejně jako ten, za koho se zaručil. Rukojemský závazek může přijmout jakákoli třetí osoba, ale v mezinárodním obchodu bývá požadován aval bankovní. Pokud je banka o tuto službu klientem požádána, hodnotí bonitu klienta podobně, jako by mu měla poskytnout úvěr. Za avalování směnky banka požaduje odměnu. Její výše je do značné míry individuální a závisí především na lhůtě splatnosti směnky a výši avalované částky, ale také na úvěrové schopnosti a spolehlivosti žadatele.

Blankosměnka

Blankosměnka (tedy tzv. směnka neúplná) je směnka, která v okamžiku své emise záměrně a dočasně postrádá minimálně jednu svoji podstatnou náležitost, případně směnečnou doložku. Jedná se tak o směnku (ať již vlastní nebo cizí) s neúplným obsahem, která je emitována s vědomím, že ji její držitel na základě dohody o vyplňovacím právu následně doplní na směnku úplnou.

Pojmovým rysem blankosměnky je tedy její neúplnost, avšak pouze taková, která nezpůsobuje její neplatnost. Neúplnost blankosměnky proto předně nesmí být náhodná, ale záměrná. Neúplnost navíc může být pouze dočasná, nikoliv trvalá. V době emise blankosměnky musí o její neúplnosti vědět jak její tzv. blankopodpisatel (k objasnění tohoto pojmu blíže viz následující výklad), tak i nabyvatel.

Jak již bylo uvedeno shora, blankosměnka může postrádat buď jednu či více podstatných náležitostí (např. směnečnou sumu – pak jde o tzv. zárodek platné směnky), nebo může obsahovat všechny podstatné náležitosti a chybí v ní pouze jedna či více směnečných doložek (např. datum splatnosti – jde tedy o směnku platnou, ale s neúplným obsahem).

V obou výše uvedených případech však blankosměnka musí být podepsaná tzv. blankopodpisatelem. Blankopodpisatelem bývá zpravidla výstavce (emitent) blankosměnky. Je-li však blankosměnka emitována v podobě blankoakceptu (což je z povahy věci možné pouze u směnky cizí), je jejím blankopodpisatelem a emitentem příjemce směnky. Je-li blankosměnka vystavena v podobě blankoaválu (tzn. tvoří-li její obsah pouze rukojemské prohlášení), je jejím blankopodpisatelem a emitentem pouze osoba přebírající rukojemství, tj. blankoavalista.

Vzhledem k tomu, že blankosměnku nemůže vyplnit jen tak kdokoliv, musí blankopodpisatel udělit prvnímu jejímu nabyvateli vyplňovací právo. Pouze on je blankosměnku oprávněn vyplnit.

Vyplněním blankosměnky je odstraňována její neúplnost. Vyplňovací právo vzniká na základě dohody, jejímiž účastníky jsou blankopodpisatel a první nabyvatel směnky.

Smlouva o udělení vyplňovacího práva může být uzavřena jak písemně, tak ústně (teoreticky vztato i konkludentně, tedy mlčky). S ohledem na právní jistotu obou smluvních stran lze písemnou formu smlouvy jen doporučit. Obsahem smlouvy bude zpravidla dohoda o tom, jak má být blankosměnka doplněna (tj. jaké údaje mají být doplněny a případně i jakým způsobem). Smlouva o udělení vyplňovacího práva musí být uzavřena tak, aby její účinky nastaly nejpozději ke dni emise blankosměnky (tj. ke dni odevzdání blankosměnky jejímu prvnímu nabyvateli).

Blankosměnka (její obsah) může být doplněna osobou k tomu oprávněnou, a to pouze jednou. Vyplněním blankosměnky vyplňovací právo zaniká (bez ohledu na to, zda byla blankosměnka vyplněna v souladu s podmínkami dohodnutými ve smlouvě o udělení vyplňovacího práva nebo v rozporu s nimi). Vyplňovací právo nemůže být ani platně postoupeno na jinou osobu, nemění-li se tím zároveň i majitel blankosměnky.

Vyplnění blankosměnky v rozporu se smlouvou o udělení vyplňovacího práva patří k hlavním rizikům, kterým musí směnečný dlužník v případě souhlasu s vystavením blankosměnky čelit. Je proto jenom logické, že směnečného dlužníka takovýto exces neváže. Uplatnění vadně vyplněné směnky se naopak může směnečný dlužník bránit pomocí tzv. námitky excesivního vyplnění blankosměnky.

Závěrem je vhodné uvést, že se blankosměnka i přes značnou kusost právní úpravy používá v praxi poměrně často, zpravidla jako zajišťovací prostředek. V takovém případě má totiž její držitel díky výše uvedeným specifikům možnost doplnit obsah blankosměnky takovým způsobem, aby přesně odpovídal obsahu zajištěného závazku (tedy např. aby výše směnečné pohledávky odpovídala výši dluhu, jehož úhradu má směnka zajišťovat).

Výhody a nevýhody směnek

Výhody: směnku lze uplatnit samostatně bez jiného právního důvodu.

Nevýhody: požadavky na formu a obsah směnek.

Výhodou směnek je zejména to, že jsou nesporným závazkem, což znamená, že kdo má v dispozici originální směnku a legitimuje se jako její oprávněný majitel, platí, že prokázal své právo na její zaplacení dostatečně; dlužník, který se hodlá své povinnosti směnku zaplatit bránit, pak musí své důvody obrany nejen tvrdit, ale i prokázat.

Nevýhodou směnek je to, že musí být vystavena v zákonem předepsané formě se stanoveným obsahem a pokud některá z jejich podstatných náležitostí chybí, pak se jedná o směnku neplatnou

VZOR SMĚNKY VLASTNÍ

..... Měna:..... Částka:

Místo a datum vystavení (měsíc slovy)

Za tuto směnku zaplatím

.....
Údaj splatnosti (měsíc slovy)

na řad
(komu)

..... korun českých
(částka slovy)

Splatno v (místo placení) u (domicil)

.....
bytem (sídlem)

.....

.....
jméno (název, razítko), adresa a podpis(y) výstavce

VZOR SMĚNKY CIZÍ

..... Měna:..... Částka:

Místo a datum vystavení (měsíc slovy)

Zaplat'te za tuto směnku

.....
Údaj splatnosti (měsíc slovy)

Bez protestu

na řad
(komu)

..... korun českých
(částka slovy)

.....
Směnečník

.....
Přesná adresa

Splatno v (místo placení) u (domicil)

.....

.....
jméno (název, razítko), adresa a podpis(y) výstavce

Šeky

Šek je cenný papír, který plní funkci nástroje platebního. Lze jej charakterizovat jako bezpodmínečný platební příkaz, který výstavce dává svojí bance (šekovníkovi), aby z jeho účtu uhradila majiteli šeku určitou peněžitou částku. Význam šeku jako platebního instrumentu sice s rozvojem elektronických forem placení spíše klesá, v některých zemích má však stále široké využití. V České republice upravuje šeky po právní stránce zákon směnečný a šekový č. 191/1950 Sb., který vychází ze Ženevských konvencí o směnkách a šecích. Při použití šeku v mezinárodním styku je však nutno respektovat, že Ženevské konvence nebyly přijaty všemi státy. Zejména v oblasti angloamerického právního systému se právní úprava v mnohém od Ženevských konvencí liší.

Šek musí být sepsán písemně a obsahovat všechny zákonem předepsané náležitosti. Ty jsou v zákoně směnečném a šekovém a v souladu s Ženevskými konvencemi vymezeny takto:

1. označení, že jde o šek v textu listiny a v jazyce, v němž je listina sepsána,
2. bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžní částku,
3. jméno toho, kdo má platit (šekovníka),

4. údaj místa, kde má být placeno (pokud místo není výslovně uvedeno, potom je šek splatný v místě uvedeném u jména šekovníka),
5. datum a místo vystavení šeku (pokud není uvedeno místo vystavení, je pokládáno za místo vystavení místo uvedené u jména výstavce),
6. podpis výstavce.

Pokud by listina neobsahovala některou podstatnou náležitost, není šekem. Kromě podstatných náležitostí šeky většinou obsahují i náležitosti nepodstatné, například údaj osoby, které je šek určen, číslo šeku, číslo účtu, k jehož tíži má být šek proplacen apod. Banky často specifikují tyto nepodstatné náležitosti ve svých všeobecných podmínkách a uvádějí je pro své klienty jako povinné.

Šek může být vystaven na jméno, na řad nebo na doručitele (majitele). Šek se převádí rubopisem, pokud není výslovně jeho převod vyloučen (doložkou nikoli na řad, tzv. rektašek). Šek na doručitele se může převádět pouhým předáním.

Šek je splatný vždy na viděnou. Zákon vymezuje lhůty, v nichž má být šek předložen k proplacení. Jejich délka je odvozena od místa vystavení a místa splatnosti. Lhůta pro předložení šeku ve vnitrostátním styku je osm dnů, v rámci kontinentu dvacet dnů, u mezikontinentálních šeků sedmdesát dnů od data vystavení. Po uplynutí těchto lhůt může nabýt účinnosti odvolání šeku. Pokud však šek odvolán nebyl, může šekovník platit i po uplynutí lhůty k předložení šeku.

Aby se zabránilo případnému zneužití šeku, může výstavce a majitel šeku zakázat výplatu příslušné částky v hotovosti použitím doložky „jen k zúčtování“. Příslušnou částku potom šekovník nevypláci majiteli v hotovosti, ale zúčtuje bezhotovostně. Podobnou funkci mají šeky křížované (crossed checks), které výstavce nebo majitel na líci křížuje dvěma rovnoběžnými čarami. Křížování může být všeobecné nebo zvláštní. Šek s křížováním všeobecným (mezi čarami není vepsáno označení konkrétní banky) může šekovník proplatit jen peněžnímu ústavu nebo svému klientovi. U tzv. zvláštního křížování je mezi dvěma rovnoběžnými čarami na šeku uvedeno jméno určitého peněžního ústavu, šekovník může šek proplatit pouze této bance.

Podle výstavce lze šeky dělit na soukromé a bankovní. Jako soukromé šeky bývají označovány šeky vystavované nebankovními subjekty (osobami fyzickými či nebankovními právníckými osobami). Vlastníci účtu vystavují soukromé šeky na šekových formulářích (které získali od své banky) a mohou tak činit většinou až do výše zůstatku na účtu. Bonita soukromých šeků bývá nižší, jelikož pro majitele šeku existují určitá rizika, například že šek nebude kryt zůstatkem na účtu nebo že podpis výstavce nebude odpovídat podpisovému vzoru.

Šeky bankovní jsou považovány za velmi kvalitní druh šeků. Jejich výstavcem je banka, která přikazuje šekovníkovi (jiné bance), aby na její vrub vyplatila majiteli určitou sumu peněz. Proplacení takového šeku lze získat většinou u kterékoli banky. Banky si vzájemně vyměňují jak formuláře šeků, tak i podpisové vzory, mohou tedy ověřit pravost podpisu a ostatní náležitosti listiny a šek ihned proplatit. O vystavení bankovního šeku žádá klient (zpravidla kupující) svoji banku, aby k tíži jeho účtu vystavila bankovní šek ve prospěch oprávněného (zpravidla prodávajícího). Při použití šeku v mezinárodním styku bývá šekovníkem zahraniční korespondenční banka banky vystavující. Bankovní šek je tak v mezinárodním styku velmi spolehlivým platebním instrumentem a používá se i pro placení v mezinárodním obchodu.

Zvláštním druhem šeků jsou šeky cestovní. Jejich právní úprava není dána zákonem směnečným a šekovým, ale obchodním zákoníkem. Jsou vystavovány velkými bankami nebo cestovními kancelářemi v určitých hodnotách směnitelných měn (například 100 USD, 500 EUR apod.). Představují příslib výstavce k proplacení dané peněžité částky, přičemž ověřování oprávněné osoby se uskutečňuje na základě jejího podpisu.

